

Volumen 16

Dos homenatges

FINA LLORCA ANTOLÍN

(Aules de Català de la Delegació de la
Generalitat a Madrid)

A l'estiu del 2003, el volum que fa setze de la seva Obra completa de Miquel Batllori m'espera a la taula de treball perquè en faci un text per a una, en podríem dir, *hiperessenya* col·lectiva, en homenatge. M'encurioseix quin atzar m'ha fet arribar just aquest volum, a mi, filòloga desconixedora de l'obra del Príncep de la Història, el gran humanista, i també l'home impecablement vestit que vaig poder sentir, ja a la ratlla dels seus 93 anys, al Círculo de Bellas Artes de Madrid. Em pregunto també quins deuen ser els meus companys de viatge, que ara tenen sobre la taula un altre dels volums, i si a algú més, com a mi, ha estat l'atzar, i no la seva dedicació professional específica, allò que els ha destinat un dels volums i no un altre. No sóc historiadora, no em dedico a la política, i no havia topat abans d'ara amb textos dedicats a aquests prohoms de la filosofia, el pensament religiós, la història: Balmes, Casanovas... ¿Algun dels meus companys de viatge —no dic ara els ben preparats i especialitzats— es deu preguntar, com jo, on trobar el fil per on començar? Deuen haver, certament, acceptat amb la joia que la doctora Butinyà hagi pensat en ells, i en mi, com a capaços de llegir i ressenyar aquest consistents volums, i alhora perplexos, preguntant-se, com és el meu cas, què s'espera de nosaltres, què en farem.

Sé del pare Batllori, a més de la devoció, fonamentada i a bastament expressada en àmbit públic i privat, de la doctora Júlia Butinyà, i pel fet d'haver llegit alguna de les coses que justament ella n'ha dit i ens n'ha dit, el poc i gens que en sabem els que llegim diaris, i els que ens movem per l'ampli camp de la filologia, sense haver-hi coincidit tanmateix en interessos concrets; en cap text seu, vull dir, que m'hagi fet entrar en aquella intimitat que establim amb els autors a través de la seva pàgina escrita i de la nostra pàgina llegida. Em miro l'índex del meu volum, i sé que no sé res de Balmes, Ehrle i Casanovas i, encara que saber que no saps és un punt de partida filosòfic bàsic, això ara no em serveix de cap ajuda. Decideixo llegir, per començar, els textos dedicats a Costa i Llobera: tant de bo m'il·lumini ell. Mon cor també pot compartir amb ell l'estimació per l'arbre *més fort que l'olivera, més bell que el taronger*... Després de les pàgines que li són dedicades, enceto la narració de la biografia del Pare Casanovas, i de Balmes, i salto, de manera conscientment desordenada, cap a alguna de les ressenyes d'art escrites en ocasió d'exposicions celebrades a Roma... i m'hi vaig, no sé com, enganxant. Deu ser, com diuen els novel·listes que d'això en saben molt, qüestió d'estil.

Les biografies de Casanova, de Balmes, del meu volum a ressenyar, estan construïdes segons els esquemes retòrics tradicionals en el gènere hagiogràfic: contenen el naixement dels seus biografiats en una família profundament religiosa i arrelada al país; el caràcter dolç de la mare, fort del pare; la influència de l'ambient; el desvetllament de la vocació, la irreductibilitat de l'esprit del biografiat... Per entremig, quan s'enfronta amb les seves opcions religioses o més directament polítiques, hi albirem també les opcions en matèria terrenal i en afers espirituals del mateix pare Batllori, apassionadament decidides, clares, com quan opina sobre la gestió de Balmes en matèria de legalitat monàrquica, o quan expressa la seva sentència sobre els fets de la Setmana Tràgica o sobre la guerra *incivil*, llastada sobretot, segons el seu judici, per l'anticlericalisme i el furor antireligiós. I els seus principis sòlidament trascendents, i els seus convenciments ben exposats, sense, aparentment, esclertes.

Vet aquí que mentrestant, o abans o després, tant li fa, trobo, o em ve a trobar, en una publicació local, *dies i coses* (sic, amb minúscula inicial), feta a Calonge, un dels pobles de Mallorca de la costa de Llevant, un text que el recorda i l'evoca; un text també «local» i personal. Un dels seus alumnes, un tal Miquel Pons, hi escriu una «imatge perdurable del Pare Miquel Batllori S.J.». Miquel Pons es remunta als seus anys de l'antic 7è de batxillerat i preparació per a la revàlida, situats entre 1941-1947, que són aquells en què el Pare Batllori exercí, apartat de Catalunya, patint les conseqüències del final de la guerra civil, com a professor en la comunitat del Col·legi de Montsion. El seu antic alumne recorda com el Pare Batllori aquell curs els recomanava, «entre el somriure i la ironia», que, sobretot, no s'enamoressin... No sabem si aquells nois, i entre ells Miquel Pons, van seguir el seu consell, però la frase que l'alumne fa seguir a l'advertència del jesuïta: «La primavera es feia verda als nus platers d'hivern del pati» ens indica, de manera poètica, que potser no.

I aquest consell continua voleiant per l'espai mental mentre m'he d'ocupar d'altri i d'altres coses, que es refereixen a la filologia i al més vast camp del dia a dia, potser perquè jo no hi era, en aquella aula, per escoltar el consell del Pare Batllori, tot i que, sent jo mateixa una noia i no un dels nois de Montsion, fins i tot si l'objecte del meu amor hagués estat el mateix Déu en persona, no m'hauria estalviat d'haver d'alternar la filologia amb altres coses que reclamen, ara i sempre, altres miques del meu temps.

Mentrestant ja he descobert una ressenya del volum que m'ha tocat ressenyar. És al número 517 (gener de 2003) de *Serra d'Or*, i la signa el Pare Massot (p.68-70). En un cert sentit, tinc la feina feta, però no la que jo vull, puc, fer. Torno, doncs, al meu volum, que em continua imposant molt, i a les tapes llegeixo la data de naixement del pare Batllori: 1909. Un any després que Mercè Rodoreda, penso, per exemple. Cinc anys més tard que l'Anna Murià, de qui acabo de llegir *Crònica de la vida d'Agustí Bartra*, amb finalitats filològiques i didàctiques, i n'estic escrivint alguna cosa: just aquests dies precisament. I és així que, de cop, el Pare Batllori se'm lliga, i així ha de ser, tot i la seva excepcionalitat, a alguns dels seus contemporanis: Anna Murià, nascuda al 1904, mor només uns mesos abans que Miquel Batllori. Anna Murià, que ens deixa també el llegat de la seva obra, va escriure narrativa, memorialística, assaig, crítica, i ho va combinar amb hores d'altres activitats gens intel·lectuals:

una vida de dona, la seva, i també d'intel·lectual, que deixa alguna petja en el camp de la cultura. Qui sap si algú li havia dit, o no en va fer cas, que no s'havia d'enamorar.

Els diaris diuen del Pare Batllori que era un savi. De l'Anna Murià, diuen els diaris, perquè ella mateixa s'hi havia definit, que era una dona enamorada, o almenys era això, el que ella havia volgut definir-se, i dedicar-se a la seva obra, la d'ell, l'Agustí Bartra. Dues maneres ben diferents d'acabar la vida, però un punt en comú entre les dues: la passió per l'escriptura. «La meva compulsió d'escriure», havia dit Murià. Dues grans personalitats, salvades les diferències. Dues vides llargues. Amb l'atzarosa coincidència en les dates de la mort, als noranta i tants anys. Dues obres que han despertat admiració, consens, polèmica, simpaties, amistats i rebutjos. Lectures per als lectors de demà. «Jo veig la glòria que realment vull representada en la figura d'un jove que viurà al meu país d'aquí a cinquanta o cent anys, i el veig al camp, sol, en un dia lluminós de primavera, amb un llibre a la mà o a la butxaca que portarà el meu nom...», va escriure Agustí Bartra (Murià 1990: 331). I el Pare Batllori? Quin tipus de glòria s'imaginava? Les obres d'un historiador certament no es deuen llegir al camp, ni es deuen dur a la butxaca, però algun altre tipus de petja deixaran.

La primera i única vegada que vaig poder veure físicament, terrenalment, el pare Batllori va ser al Círculo de Bellas Artes de Madrid, en la presentació del llibre de les seves memòries traduït al castellà. Els components de la taula li van fer molts elogis, que ell va acceptar no sense ironia, i demostrant que no se li havia escapat cap detall. Entre el públic, tothom vam admirar el seu cap clar i la seva infatigabilitat. En canvi no va ser capaç d'obviar un tic, jo en diria «cultural», en avisar a la fi de la seva intervenció, quan es parlava de les autores del text (ja que la memòria del Pare Batllori havia estat enregistrada i posteriorment redactada per dues historiadores: Cristina Gatell i Glòria Soler), la filiació (la nora, la filla?) de cadascuna d'elles en relació a dos noms masculins importants de la historiografia catalana. Les dues, per l'ombra d'un instant, van envermellar per dins. Era clar que no els havia entusiasmat la relació entre el seu parentesc i la seva capacitat professional. L'ala crítica d'entre el públic vam pensar durant aquest instant que, al Pare Batllori, se li havia de perdonar.

Decididament, d'aquest volum de glossa de grans personalitats religioses, polítiques o literàries, ens en queda, malgrat la paradoxa, la curiositat per allò que menys s'hi fa visible: la peripecia vital de l'autor, el jesuïta, el català, l'humanista, l'intel·lectual curiós, l'home dotat d'ironia i de sòlides opinions pròpies, el polígraf capaç d'estudiar, pronunciar-se i escriure de tots i de tot, o de tantes coses, sense l'ombra, aparentment, d'altres enamoraments o noses. Haurem de llegir la seva pròpia biografia.

Las Matas, 16 d'agost-23 de setembre de 2003